

«الگوی خلاقِ آموزه‌های زبان‌شناسی

در تحلیل آراء قضایی»

نویسندگان:

دکتر فردوس آقاگل‌زاده

(عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس)

فائزه فرازنده‌پور

(مترجم رسمی قوه قضائیه)

تهران

۱۳۹۰

سرشناسه	: آفاق زاده، ۱۳۳۰
عنوان و پدیدآور	: هکوی خلاق آموزه‌های زبان‌شناسی در تحلیل آراء قضایی / فردوس آفاق زاده، فائزه فرازنده پور.
مشخصات نشر	: تهران: ارشیدا، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری	: ۱۶۶ ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۳۸۶-۰۰-۶
فهرست‌نویسی	: فیبا
عنوان گسترده	: الگوی خلاق آموزه‌های زبان‌شناسی در تحلیل آراء قضایی
یادداشت	: چاپ اول
موضوع	: زبان‌شناسی - زبان
موضوع	: فن نگارش - حقوق
شناسه افزوده	: فرازنده پور، فائزه، ۱۳۵۵-
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۰ ۷/۷ الف ۲۱۲ / K
رده بندی دیویی	: ۲۶۳/۲۵
شماره کتابخانه ملی	: ۵۵۹۸۹۲۲

الگوی خلاق آموزه‌های زبان‌شناسی در تحلیل آراء قضایی

نویسنده	فردوس آفاق زاده، فائزه فرازنده پور
نوبت چاپ	اول، ۱۳۹۰
تیراژ	۲۰۰۰ نسخه
قیمت	۶۰۰۰ تومان

ISBN: 978-600-92386-0-6

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۳۸۶-۰۰-۶

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

تهران - میدان انقلاب، خیابان کارگر جنوبی، روبروی روانمهر، کوچه شعله‌ور، شماره ۱۶

تلفن: ۶۶۹۲۳۲۷۶-۶۶۹۲۳۲۸۵

مراکز پخش:

انتشارات فراوی، تلفن: ۶۶۹۲۳۲۷۶-۶۶۹۲۳۲۸۵

موسسه گسترش فرهنگ و مطالعات تلفن: ۸۸۷۹۴۲۱۸-۱۹

کتاب‌آوران، تلفن: ۶۶۹۲۳۰۲۲-۶۶۹۱۰۸۲۲

فهرست مطالب

عنوان	
• علائم و نشانه‌ها	۸
• پیشگفتار	۹
• مقدمه	۱۳
• فصل اول: زبان حقوقی ابزاری جهت برقراری ارتباط در حوزه حقوق	۱۷
• پژوهش در حوزه زبان‌شناسی حقوقی چه ضرورتی دارد؟	۱۷
• اهداف و کاربردها	۲۰
• کلید واژه‌ها	۲۱
• فصل دوم: تاریخچه شکل‌گیری زبان حقوقی و پیشینه مطالعات در این حوزه	۲۵
• تاریخچه زبان حقوقی	۲۵
• مطالعات در حوزه زبان‌شناسی حقوقی (قانونی)	۲۷
• تحقیقات پژوهشگران غیر ایرانی	۲۷
• تحقیقات پژوهشگران ایرانی	۳۷
• فصل سوم: مفاهیم نظری و معرفی "الگوی خلاق"	۴۱
○ بخش اول: مفاهیم نظری	۴۱
▪ مفاهیم نظری در حوزه زبان‌شناسی حقوقی (قانونی)	۴۱
▪ زبان‌شناسی حقوقی (قانونی)	۴۱
▪ زبان حقوقی	۴۲
▪ زبان ساده حقوقی	۴۴
▪ روش‌های ساده‌نویسی زبان حقوقی	۴۴
○ اصول نگارش آراء قضایی از بعد زبان‌شناختی	۴۶
▪ مفاهیم نظری در حوزه تحلیل گفتمان	۴۹
▪ تحلیل گفتمان حقوقی	۴۹
▪ الگوی فرآیند محور وندایک	۴۹
▪ انسجام	۵۰
▪ پیوستگی معنایی	۵۲

- مبتدای گفتمانی ۵۳
- نشانگرهای گفتمان ۵۴
- ساخت موضوعی ۵۴
- ساخت کلان و ساخت خرد در تحلیل متن ۵۵
- قواعد کلان در دستور متن ۵۶
- بخش دوم: معرفی "الگوی خلاق" ۵۷
- مراحل "الگوی خلاق" ۵۷
- روش‌های آزمودن "الگوی خلاق" ۶۳

۶۵ فصل چهارم: پیاده‌سازی داده‌ها در الگوی خلاق

- تجزیه و تحلیل زبان‌شناختی رأی شماره ۱ ۶۶
- پیاده‌سازی رأی شماره ۱ در "الگوی خلاق" ۷۰
- تجزیه و تحلیل زبان‌شناختی رأی شماره ۲ ۷۵
- پیاده‌سازی رأی شماره ۲ در "الگوی خلاق" ۸۰
- تجزیه و تحلیل زبان‌شناختی رأی شماره ۳ ۸۴
- پیاده‌سازی رأی شماره ۳ در "الگوی خلاق" ۸۸
- تجزیه و تحلیل زبان‌شناختی رأی شماره ۴ ۹۱
- پیاده‌سازی رأی شماره ۴ در "الگوی خلاق" ۹۶
- تجزیه و تحلیل زبان‌شناختی رأی شماره ۵ ۱۰۰
- پیاده‌سازی رأی شماره ۵ در "الگوی خلاق" ۱۰۴
- تجزیه و تحلیل زبان‌شناختی رأی شماره ۶ ۱۰۷
- خلاصه رأی شماره ۶ براساس "الگوی خلاق" ۱۰۹
- تجزیه و تحلیل زبان‌شناختی رأی شماره ۷ ۱۱۱
- خلاصه رأی شماره ۷ براساس "الگوی خلاق" ۱۱۲
- تجزیه و تحلیل زبان‌شناختی رأی شماره ۸ ۱۱۳
- خلاصه رأی شماره ۸ براساس "الگوی خلاق" ۱۱۶
- تجزیه و تحلیل زبان‌شناختی رأی شماره ۹ ۱۱۸
- خلاصه رأی شماره ۹ براساس "الگوی خلاق" ۱۲۰
- تجزیه و تحلیل زبان‌شناختی رأی شماره ۱۰ ۱۲۱
- خلاصه رأی شماره ۱۰ براساس "الگوی خلاق" ۱۲۳

- فهرست منابع و مآخذ
 - منابع فارسی
 - منابع انگلیسی
 - منابع اینترنتی
- پیوست‌ها
 - الف - فرم «الگوی خلاق»
 - ب - اصطلاح‌شناسی
- واژه‌نامه
 - واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
 - واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
- فهرست جداول
 - جدول ۱-۴ - فراوانی عناصر مورد پژوهش در رای شماره ۱
 - جدول ۲-۴ - فراوانی عناصر مورد پژوهش در رای شماره ۲
 - جدول ۳-۴ - فراوانی عناصر مورد پژوهش در رای شماره ۳
 - جدول ۴-۴ - فراوانی عناصر مورد پژوهش در رای شماره ۴
 - جدول ۵-۴ - فراوانی عناصر مورد پژوهش در رای شماره ۵
 - جدول ۶-۴ - فراوانی عناصر مورد پژوهش در رای شماره ۶
 - جدول ۷-۴ - فراوانی عناصر مورد پژوهش در رای شماره ۷
 - جدول ۸-۴ - فراوانی عناصر مورد پژوهش در رای شماره ۸
 - جدول ۹-۴ - فراوانی عناصر مورد پژوهش در رای شماره ۹
 - جدول ۱۰-۴ - فراوانی عناصر مورد پژوهش در رای شماره ۱۰
 - جدول ۱۱-۴ - عبارات حقوقی و علائم گفتمانی در آراء قضایی
- فهرست نمودارها
 - نمودار ۱-۲ - مراحل «الگوی خلاق»

«علائم و نشانه‌ها»

مخفف	کلمه
اق ا	از قلم افتادگی
ج ن	جمله نامفهوم
ر خ	رسم الخط
س م	ساخت مجهول
ع ح ا	عبارت حرف اضافه‌های
ع ن	علامت نابجا
ق.آ.م	قانون آیین دادرسی مدنی
ق.ث	قانون ثبت
ق.م.ا	قانون مجازات اسلامی
ق.م	قانون مدنی
و ح	واژه حقوقی
و ع	واژه عربی
LC	اعتبارنامه
IAFDA	انجمن بین‌المللی آواشناسی و صوت‌شناسی حقوقی
IAFL	انجمن بین‌المللی زبان‌شناسی حقوقی
DDA	تحلیل گفتمان توصیفی
CDA	تحلیل گفتمان انتقادی
CANLII	مؤسسه اطلاعات حقوقی کانادا

پیشگفتار

زبان به مثابه قوه نطق یک نعمت ارزنده الهی است که خداوند متعال به انسان عطا نموده تا با بهره‌گیری از آن آراء اندیشه‌ها و احساسات خود را بروز دهد و با دیگران ارتباط برقرار کند تا اندوخته‌های علمی و تجربیات خود را در لباس زبان از نسلی به نسل دیگر منتقل نماید.

از سوی دیگر هر جامعه زبانی عام در درون خود گونه‌های زبانی خاصی را تعریف می‌کند که مختص متخصصان آن شغل یا حرفه می‌باشد که به آن زبان تخصصی می‌گویند. اعضاء جامعه زبان تخصصی بدون هیچگونه محدودیتی مجازند که با زبان شفاهی یا تخصصی خود با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. به عنوان مثال پزشکان با اصطلاحات پزشکی با یکدیگر به زبان فارسی سخن می‌گویند یا می‌نویسند اما هنگامیکه با بیمار خود صحبت می‌کنند مجاز نیستند از زبان تخصصی خود به حدی استفاده کنند که بیمارشان نتواند توصیه‌هایشان را بفهمد. همچنین کسی که در داروخانه نسخه می‌پیچد برای نوشتن دستورالعمل استفاده از دارو توسط بیمار از زبان فارسی معیار استفاده می‌کند نه زبان تخصصی پزشکی. آنگاه که سخنگویان جامعه زبانی عام یا زبان معیار و سخنگویان گونه زبانی خاص یا همان متخصصان در تعامل با یکدیگر قرار می‌گیرند به سبب استفاده متخصصان از زبان تخصصی و عدم فهم آن توسط سخنگویان غیرمتخصص، روند ارتباط و تعامل دچار اختلال می‌گردد و سبب سوءتعبیر و عدم درک مفهوم اصلی می‌شود.

زبان‌شناسان و تحلیلگران گفتمان بر این باورند که به منظور برقراری ارتباط موفق بدون هرگونه سوءتعبیر و برداشت نادرست، لازم است آنجا که مخاطب متخصصان مردم عادی هستند، متخصصان می‌بایست از حداقل واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی استفاده نمایند و یا زمانی که متنی را تولید می‌کنند از ساختار دستوری واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی تا حدی استفاده نمایند که اصل ارتباط بین متن و خواننده و درک پیام و معنای آن دچار خدشه نگردد. متأسفانه این آسیبی است که متوجه احکام قضایی شده است، به این معنا که حقوقدانان، قضات و وکلا به عنوان شرکت‌کنندگان در گفتمان حقوقی، سطح دانش زبان عمومی را رعایت نمی‌کنند و در تهیه متون و احکام قضایی از دانش تخصصی خود بهره می‌جویند که در نتیجه آن شاکی یا متشاکی و خواننده، خواهان و شهود که دیگر اعضای شرکت‌کننده در این گفتمان هستند از درک اینگونه متون عاجز شده و نمی‌توانند دفاع شایسته‌ای از خود به عمل آورند و در حقیقت با متن حکم صادر شده نمی‌توانند ارتباط صحیحی برقرار کنند.

بطور خلاصه اغراق نیست اگر بگوییم حتی تحصیل‌کرده‌های دانشگاهی نیز اگر واژه‌های حاکم و محکوم در حکم نباشد بیشتر اوقات از درک متن احکام قضایی عاجزند و نمی‌دانند بالاخره حاکم شده‌اند یا محکوم و علت حاکمیت یا محکومیت خود را از متن حکم که به زبان فارسی نوشته شده در نمی‌یابند؛ در حالیکه این حق هر کسی است که از نتیجه حکم به خوبی آگاه شود.

امروزه اینگونه مسائل در محدوده رویکرد زبان‌شناسی حقوقی می‌گنجد. مسأله پیچیده متون حقوقی امری است که خود متخصصان حقوق نیز بر آن معتقدند. دکتر حبیبی به عنوان یک حقوقدان در سال ۱۳۷۴ با مقاله‌ای تحت عنوان «زبان حقوقی» بر این امر اذعان نموده است. مؤلفان و محققان کتاب حاضر نیز جهت بررسی این مسأله، موضوع را بصورت تحقیق میدانی با گروهی از حقوقدانان، وکلا و قضات مورد بررسی قرار دادند که نتیجه آن تأیید این مشکل از سوی آنهاست.

جای تأسف است که علی‌رغم تأیید عامه و خواص بر این امر، اما مسأله همچنان باقی

مانده است. این امر مشکل ۱۰۰ یا ۲۰۰ یا ۱۰۰۰ نفر نیست که بگوییم شاید از اولویت برخوردار نباشد، بلکه بصورت بالقوه مشکل همه ایرانیان و جامعه فارسی زبان است و بطور بالفعل مشکل میلیون‌ها نفر بوده و هست. انگیزه اصلی از تألیف کتاب حاضر، آسیب‌شناسی متون حقوقی خصوصاً احکام قضایی است که صادرکننده آن قضات و مخاطبان آن مردم تحصیل کرده و تحصیل نکرده‌اند. بنابراین ضرورت دارد که مشخص شود اینگونه متون بر مبنای اصول و راهبردهای زبان‌شناسی متن و تحلیل گفتمان؛ یعنی از لحاظ نحوی یا ساختاری، گفتمان و عناصر تشکیل‌دهنده آن، واژه‌ها، معناشناسی و اصطلاحات دارای چه کاستی‌هایی است و آنها را چگونه می‌توان شناسایی، طبقه‌بندی و توصیف نمود و سرانجام در قالب چه الگویی می‌توان این کاستی‌ها را برطرف ساخت.

مؤلفان پس از آسیب‌شناسی متون آراء قضایی و توصیف زبان‌شناختی آنها، با ارائه الگویی تحت عنوان «الگوی خلاق» («خ»، «ل» = خلاصه‌نویسی، «ا» = آراء، «ق» = قضایی) متون احکام قضایی را ضمن حفظ محتوا، ساده‌نویسی و بازنویسی نموده و آنگاه به منظور اثبات کارآمدی الگوی پیشنهادی، آراء بازنویسی شده را به تعداد زیادی از فارسی‌زبانان اعم از حقوقدانان و غیرحقوقدانان عرضه نمودند که همگی بر حفظ محتوا، سادگی و قابل فهم‌شدن محتوای احکام اذعان داشته‌اند.

در این پژوهش از نظرات جمعی از حقوقدانان که متشکل از ۲ قاضی دادگستری و ۳ وکیل می‌باشد به روش گروه کانونی استفاده شده است که از همه این متخصصان تشکر و قدردانی می‌شود. از همکاران و اساتید ارجمند جناب آقای دکتر محمد فرجیها، استاد حقوق جرم‌شناسی و جناب آقای دکتر محمود صادقی از گروه حقوق دانشگاه تربیت مدرس و جناب آقای محمدرضا سماواتی‌پور وکیل پایه یک دادگستری که در انجام این پژوهش با مشاوره عالمانه خود تحقیق را به لحاظ حقوقی مورد ارزیابی قرار داده‌اند، صمیمانه تشکر می‌نماییم. همچنین همکاری‌های سرکار خانم خدایاری از پرسنل اداره مترجمان رسمی قوه قضائیه در جمع‌آوری پیکره پژوهش بسیار قابل تقدیر و تشکر

است.

لازم به ذکر است که کتاب حاضر در چهارمین جشنواره بین‌المللی فارابی، رتبه دوم بخش جوان در گروه زبان و ادبیات را کسب کرده که این از افتخارات مؤلفان است.

انشاءالله دست‌اندرکاران محترم قوه قضائیه و مقامات زیربط نتیجه این پژوهش را در جهت اصلاح نوع نگارش متون حقوقی و کمک به جامعه فارسی زبان بکار بندند. همچنین امید است خداوند متعال این خدمت ناچیز را در جهت احقاق حقوق و اصلاح امور بندگان از ایه‌جانبان به فضل و رحمت خویش پذیرا باشد.

با سپاس

دکتر فردوس آفاکل‌زاده

فائزه فرازنده پور

www.ketab.ir